

Аналітична записка

з питань порівняльного законодавства у сфері використання технологій штучного інтелекту (стан та перспективи розвитку законодавства ЄС та інших держав світу)*

Анотація. Викладено результати аналізу прогностичних, програмних документів і законодавчих актів Європейського Союзу (далі – ЄС) з питань правового унормування використання технологій штучного інтелекту. Зокрема, проведено детальний огляд Пропозицій до Регламенту Європейського Парламенту та Ради про встановлення гармонізованих правил щодо штучного інтелекту (Акт про штучний інтелект). Акцентовано увагу на апробованих способах унормування пріоритетних напрямів розвитку технологій штучного інтелекту в таких державах, як Естонія, Південна Корея, США.

Вступ. Однією з найбільш дискусійних суспільних проблем XXI століття є питання доцільності впровадження технологій штучного інтелекту (Artificial intelligence) в усі сфери діяльності людини. Хоча штучний інтелект (далі – ШІ) пропонує виняткові можливості для інноваційного розвитку науки й техніки, безліч економічних та фінансових переваг, фахівцями все ж таки висловлюються побоювання щодо його потенційно негативних етичних і правових наслідків, загроз національній безпеці та дискримінаційного впливу на основні права та свободи людини, насамперед у сферах конфіденційності, захисту персональних даних, авторського права, інформаційної та кібербезпеки, сталості ринку праці. За прогнозами шведського вченого Ніка Бострома, опублікованими виданням Technology Review, вже через 60 років ШІ стане значною загрозою для людства. До 2022 року він мислитиме приблизно на 10 % як людина, до 2040 року – на 50 %, до 2075 року – процеси мислення неможливо буде відрізнити від людських, тому варто бути вкрай обережними, оскільки ШІ може стати занадто загрозливим для людства¹.

Світовою спільнотою розроблено такий показник, як «Індекс готовності урядів до впровадження штучного інтелекту» (Government Artificial Intelligence Readiness Index)². Так, у 2022 році Україна посіла 60-е місце в рейтингу серед 181 держави світу, а до десятки країн-лідерів увійшли Сполучені Штати Америки, Сінгапур, Велика Британія, Фінляндія, Канада, Південна Корея, Франція, Австралія, Японія та Нідерланди.

Міжнародна політико-правова спільнота досі не виробила уніфікованих законодавчих правил використання об'єктів, створених ШІ, хоча останніми роками це питання набуває резонансу. Необхідність вироблення плану мінімізації негативних наслідків від використання ШІ спонукає законодавців до розробки універсальних оптимальних правил. З метою унормування подальшого розвитку технологій штучного інтелекту протягом 2017–2019 років понад 30 держав світу розробили відповідні національні стратегії, визначивши ШІ одним із важливих пріоритетів державної політики. Здійснюючи аналіз їх

---

¹ Радутний О. Е. Кримінальна відповідальність штучного інтелекту. *Інформація і право*. 2017. № 2 (21). С. 124–132.

² Government Artificial Intelligence Readiness Index 2022. URL: <https://www.oxfordinsights.com/government-ai-readiness-index-2022>

програмних документів – стратегій розвитку ШІ, умовно можна виділити три основні групи: перша група держав, які відзначаються реалістичним ставленням до формування стратегій ШІ, глибоким аналізом не тільки стану сфери застосування ШІ в державі, але й дійсних потреб її розвитку. Стратегії держав цієї групи мають фундаментальний характер і відображають як загальні світові проблеми впровадження ШІ, так і конкретні плани реінжинірингу різноманітних секторів ринку та бізнесу, цифровізації багатьох галузей національних економік та різних сфер суспільних відносин (Саудівська Аравія, США, Південна Корея, Японія); друга група держав, які характеризуються ґрунтовним і прагматичним підходом до цілей та етапів їх досягнення з урахуванням дійсних потреб держави та формування окремих унікальних завдань та цілей розвитку ШІ (Люксембург, Мальта, Малайзія, Литва); третя група держав, стратегії яких виконані у формалізованому вигляді, містять базові цілі розвитку держав у напрямі впровадження технологій зі ШІ у певних сферах суспільної життєдіяльності (Австралія, Австрія, Іспанія, Катар, Португалія, Кіпр, Нова Зеландія, Швейцарія)³. Україна, вочевидь, відноситься до третьої категорії держав, оскільки лише «заклала перший засадничий камінь» щодо нормативно-правового регулювання технологій ШІ. Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 року № 1556-р схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні⁴. У документі вперше надано офіційне визначення терміну «штучний інтелект». Окрім того, зазначається, що Україна, яка є членом Спеціального комітету зі штучного інтелекту при Раді Європи, у жовтні 2019 року приєдналася до Рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку з питань штучного інтелекту (Organization for Economic Cooperation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449) та визначила для себе пріоритетними для впровадження технологій штучного інтелекту такі сфери, як: освіта, економіка, публічне управління, кібербезпека, оборона.

Окремо зазначимо, що у зверненні Комітету Верховної Ради України з питань цифрової трансформації поняття «штучний інтелект» та «нейромережа» застосовуються як самостійні категорії, однак нейронні мережі є фундаментальною технологією для ШІ. Тому правове регулювання використання таких об'єктів здійснюється за єдиними стандартами.

Основна частина.

Законодавство ЄС та інших іноземних держав з питань нормативної регламентації використання технологій штучного інтелекту.

Європейський Союз. Стрімкий розвиток індустрії ШІ у державах-членах ЄС спонукав керівні органи ЄС до вироблення уніфікованої стратегії та прийняття актів законодавства у цій сфері. Так, у січні 2017 року Європейський Парламент доручив Європейській Комісії оцінити вплив ШІ та дати рекомендації щодо внесення змін до цивільно-правового законодавства, що регулює сферу

---

³ Костенко О. В. Аналіз національних стратегій розвитку штучного інтелекту. URL: file:///C:/Users/38067/Downloads/270365-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-623224-1-10-20221226.pdf

⁴ Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

робототехніки. У Резолюції Європейського Парламенту від 16 лютого 2017 року з рекомендаціями Комісії з норм цивільного права щодо робототехніки 2015/2103(INL)⁵, серед іншого, запропоновані загальні принципи розвитку робототехніки та ШІ для цивільного використання в ЄС: 1) визначення уніфікованої термінології для кіберфізичних систем, автономних систем, розумних автономних роботів та їх підкатегорій; 2) запровадження всеохоплюючої системи реєстрації передових роботів на внутрішньому ринку ЄС, де це актуально та необхідно для конкретних категорій роботів; встановлення критеріїв для класифікації роботів, які потребуватимуть реєстрації; утворення спеціального органу – Агентства ЄС з робототехніки та штучного інтелекту; 3) зосередження розвитку технології роботів виключно як доповнення людських можливостей, а не їх заміни; гарантування постійного людського контролю над інтелектуальними машинами, зокрема в напрямі можливого розвитку емоційного зв'язку між людьми та роботами – особливо у вразливих групах (діти, люди похилого віку та люди з обмеженими можливостями); 4) ефективний нагляд за ринком, уникнення фрагментації внутрішнього ринку, дотримання принципу взаємного визнання у транскордонному використанні роботів і роботизованих систем; 5) надання державної допомоги малим і середнім підприємствам і стартапам у секторі робототехніки, які створюють нові сегменти ринку в цьому секторі або використовують роботів.

Окрім того, Європейський Парламент доручив Європейській Комісії подати, на основі статті 114 Договору про функціонування Європейського Союзу, пропозицію щодо підготовки законодавчого інструменту з питань, пов'язаних із розробкою та використанням робототехніки та штучного інтелекту, на наступні 10–15 років, у поєднанні з незаконодавчими інструментами (настановами, кодексами поведінки для інженерів-робототехніки, для комітетів з етики досліджень під час перегляду протоколів робототехніки, типовими ліцензіями для розробників і користувачів).

10 квітня 2018 року 25 держав-членів ЄС підписали Декларацію про співпрацю в галузі штучного інтелекту (Declaration of cooperation on Artificial Intelligence)⁶. У травні 2018 року до ініціативи приєдналися Румунія, Греція та Кіпр, а у липні 2018 року – Хорватія. Держави-підписанти погодилися працювати разом над важливими питаннями щодо ШІ: від забезпечення конкурентоспроможності Європи в дослідженнях і розгортанні ШІ до вирішення соціальних, економічних, етичних і правових питань. У декларації, зокрема, наголошується, що поява ШІ робить виклики, які необхідно вирішити. Потрібен випереджувальний підхід, щоб впоратися із трансформацією ринку праці за допомогою ШІ; модернізувати європейські системи освіти та навчання, включаючи підвищення кваліфікації та перекваліфікацію європейських громадян; розглянути нові юридичні та етичні питання. Навколо розробки та використання штучного інтелекту потрібне середовище довіри й підзвітності, щоб повністю отримати вигоду від можливостей, які він дає.

---

⁵ European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html

⁶ Країни-члени ЄС погодилися співпрацювати у сфері штучного інтелекту. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/eu-member-states-sign-cooperate-artificial-intelligence>

Рухаючись у визначеному напрямі, 25 квітня 2018 року Європейська Комісія прийняла стратегічний документ – Повідомлення Комісії до Європейського Парламенту, Європейської Ради, Ради Європейського економічного та соціального Комітету та Комітету регіонів «Штучний інтелект для Європи» (Artificial Intelligence for Europe). Документ визначає три основні цілі: розширення технологічного та промислового потенціалу ЄС і впровадження ШІ в економіку за допомогою приватного й державного секторів; підготовка до соціально-економічних змін, викликаних штучним інтелектом, і заохочення модернізації системи освіти і навчання; забезпечення належної етичної і правової бази, заснованої на європейських цінностях, відповідно до Хартії основних прав Європейського Союзу⁷.

8 квітня 2019 року Експертною групою зі ШІ представлені Рекомендації з етики для надійного штучного інтелекту (Ethics guidelines for trustworthy AI). Основний принцип даних рекомендацій полягає в тому, що ШІ повинен бути орієнтований на людину, тобто системи ШІ повинні розроблятися, використовуватися й контролюватися, забезпечуючи дотримання основних прав людини та етичних норм. «Надійний ШІ» вимагає алгоритмів, які б були законними, безпечними, надійними і досить стійкими, щоб справлятися з помилками або невідповідностями на всіх етапах життєвого циклу системи ШІ. Рекомендації висувають набір із 7 ключових вимог, яким мають відповідати системи ШІ, щоб вважатися надійними: 1) людські права та нагляд; 2) технічна надійність і безпека; 3) конфіденційність й управління даними; 4) прозорість; 5) різноманітність, відсутність дискримінації і справедливність; 6) суспільне та екологічне благополуччя; 7) підзвітність⁸.

Однією з вимог Європейського Парламенту до Європейської Комісії в питанні впровадження технологій ШІ є чітке дотримання вимог Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року «Про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних)», який частіше називають за аббревіатурою GDPR, що вступив у дію 25 травня 2019 року. Акт прийнятий з метою уніфікації підходів до збору, обробки, зберігання та використання персональних даних європейської спільноти. Юридична природа цього Регламенту відрізняється тим, що його норми застосовуються безпосередньо як норми національного законодавства та є імперативними для всіх осіб у межах ЄС та Європейської економічної зони. Окрім того, положення GDPR мають бути дотримані у разі переміщення персональних даних за межі ЄС.

19 лютого 2020 року Європейська Комісія опублікувала Білу книгу зі штучного інтелекту: європейський підхід до досконалості й довіри (White Paper On Artificial Intelligence – A European approach to excellence and trust), в якій

---

⁷ European Commission. (2018). Communication Artificial Intelligence for Europe. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A237%3AFIN>

⁸ AI HLEG. (2019). Ethics guidelines for a trustworthy AI. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/ethics-guidelines-trustworthy-ai>; Рекомендації з етики для надійного ШІ. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai>

⁹ Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2016/679 від 27.04.2016 р. про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text

пропонуються численні заходи та варіанти політики майбутньої нормативної бази ЄС для ШІ. Як зазначено в Білій книзі, «штучний інтелект є сукупністю технологій, які об'єднують дані, алгоритми та обчислювальні потужності»¹⁰. Комісія також підготувала Звіт про наслідки для безпеки і відповідальності штучного інтелекту, Інтернету речей та робототехніки¹¹. З 19 лютого по 14 червня 2020 року громадяни та зацікавлені сторони висловлювали свої погляди на майбутню політику та регуляторні кроки щодо ШІ. Цей документ опубліковано разом із онлайн-опитуванням, яке зосереджено на трьох окремих темах щодо ШІ: конкретні дії підтримки, розвитку та впровадження в економіці та державному управлінні ЄС; варіанти майбутньої нормативно-правової бази; аспекти безпеки та відповідальності (як зазначено у відповідному звіті).

Кульмінаційним документом Європейської Комісії в питанні унормування ШІ стала Пропозиція щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради про встановлення гармонізованих правил щодо штучного інтелекту (Акт про штучний інтелект) та внесення змін до деяких законодавчих актів Союзу від 21 квітня 2021 року. Пропонується диференційоване законодавче регулювання використання ШІ залежно від так званої зони ризику: неприйнятний ризик, високий ризик, обмежений ризик та мінімальний ризик. Правила поширюватимуться на будь-яку компанію, яка продає в ЄС продукт або послугу ШІ, тож, за своєю суттю, цей документ буде екстериторіальним¹².

Пропозиція щодо Регламенту містить XII розділів (titles) і налічує 85 статей.

Перший розділ описує предмет Регламенту, межі застосування та основні визначення, що використовуються в його тексті. Пропонується надати Регламенту екстериторіальний характер із тим, щоб він міг бути застосований до компаній, які знаходяться за межами території ЄС.

Другий розділ присвячений забороненим практикам використання ШІ, дотримуючись підходу, що ґрунтується на оцінці ризику, розрізняючи використання ШІ, яке створює: неприйнятний ризик; високий ризик; низький або мінімальний ризик. Список заборонених практик включає всі ті системи ШІ, використання яких вважається неприйнятним через порушення базових цінностей ЄС, наприклад, через порушення основних прав. Заборони охоплюють практики, які мають значний потенціал для маніпулювання людьми за допомогою підсвідомих методів або використання вразливості конкретних уразливих груп, таких як діти чи люди з обмеженими можливостями, з метою суттєвого спотворення їх поведінки таким чином, що це може спричинити шкоду їх психологічному чи фізичному здоров'ю та / чи негативно позначитися на інших людях.

---

¹⁰ European Commission. (2020). White Paper On Artificial Intelligence – A European approach to excellence and trust, Brussels, 19.02.2020, COM (2020) 65 final. URL: https://ec.europa.eu/info/publications/white-paper-artificial-intelligence-european-approach-excellence-and-trust_en

¹¹ European Commission. (2020). Report on the safety and liability implications of Artificial Intelligence, the Internet of Things and robotics. COM/2020/64 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?qid=1593079180383&uri=CELEX%3A52020DC0064>

¹² Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL LAYING DOWN HARMONISED RULES ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE (ARTIFICIAL INTELLIGENCE ACT) AND AMENDING CERTAIN UNION LEGISLATIVE ACTS. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021PC0206>

Третій розділ є найбільш об'ємним і присвячений системам ШІ високого ризику. Він складається із п'яти глав (chapters), які визначають, в яких випадках система ШІ буде вважатися високо ризикованою, вимоги до таких систем (управління ризиками, керування даними, складання технічної документації, запис подій (логів), прозорість та надання інформації користувачам, нагляд людини, точність, надійність, безпека), обов'язки постачальників і користувачів високо ризикованих систем та інших сторін, положення щодо notifying authorities та notified bodies і такі інструменти, як стандарти, оцінка відповідності, сертифікати та реєстрація. Глава 1 встановлює правила класифікації та визначає дві основні категорії систем ШІ із високим рівнем ризику: системи ШІ, призначені для використання як компонент безпеки продукції, яка підлягає попередньому оцінюванню відповідності третьою стороною; інші автономні системи ШІ, що стосуються головним чином фундаментальних прав, які чітко перераховані в Додатку III.

Четвертий розділ встановлює зобов'язання щодо прозорості для деяких систем ШІ. Зокрема, у ньому описується використання технології «дідфейк» (deepfake AI). Так, згідно зі статтею 52 користувачі системи ШІ, яка генерує або маніпулює зображення, аудіо- чи відеоконтент, який помітно нагадує існуючих осіб, об'єкти, місця чи інші об'єкти чи події та може здатися особі автентичним або правдивим, повинні розкрити інформацію про те, що такий контент був штучно створений або зманіпульований.

П'ятий розділ містить заходи на підтримку інновацій та описує регуляторні «пісочниці» зі ШІ. Мета створення таких «пісочниць» полягає в тому, щоб розробники у сфері ШІ та регулятори мали змогу співпрацювати у контрольованому просторі. Пілотний проект першої регуляторної «пісочниці» зі ШІ був представлений у червні 2022 року в Брюсселі спільно урядом Іспанії та Єврокомісією.

Шостий розділ присвячений питанням управління. Статті 56–58 стосуються European Artificial Intelligence Board (Європейської ради з питань штучного інтелекту), а саме її створення, структури та завдань. Стаття 59 описує процес призначення національних компетентних органів (national competent authorities).

Сьомий розділ складається з однієї статі 60, що описує створення та підтримку бази даних ЄС для автономних високоризикованих систем ШІ. Це завдання покладається на Європейську Комісію, що діє у співпраці з державами-членами ЄС.

Восьмий розділ складається із трьох глав. У першій описується постмаркетинговий моніторинг (аналіз досвіду використання систем ШІ, що розміщуються на ринку) провайдерами та постмаркетинговий моніторинг високо ризикованих систем ШІ. У другій встановлені зобов'язання щодо обміну інформацією про інциденти й несправності в системах. Третя глава присвячена виконанню регламенту, а саме: ринковому нагляду та контролю систем ШІ на ринку ЄС, доступу до даних та документації, процедурі роботи із системами ШІ, що представляють ризик на національному рівні, та іншим питанням, що врегульовані статтями 63–68 Регламенту.

Дев'ятий розділ містить статтю 69 і присвячений питанням створення Codes of conduct (кодексу поведінки), а десятий розділ описує питання конфіденційності та штрафів, що можуть бути накладені на компанії. Так, Регламент передбачає три рівні штрафів: штраф у розмірі до 30 мільйонів євро або до 6 % від загального світового річного обороту компанії за попередній фінансовий рік, залежно від того, що більше, за порушення статей 5, 10 Регламенту; за порушення інших вимог та зобов'язань Регламенту передбачений штраф у розмірі до 20 мільйонів євро або до 4 % від загального світового річного обороту компанії за попередній фінансовий рік, залежно від того, що більше; передбачається штраф у розмірі до 10 мільйонів євро або до 2 % від загального світового річного обороту компанії за попередній фінансовий рік, залежно від того, що більше, якщо компанія надала невірну, неповну або оманливу інформацію уповноваженим органам та національним компетентним органам у відповідь на запит. Адміністративні штрафи також можуть накладатися на інституції, агенції та органи ЄС, їх суми визначені у статті 72.

Одинадцятий розділ описує делегування повноважень та порядок діяльності комітету, а дванадцятий розділ містить прикінцеві положення¹³.

Враховуючи можливі впливи розвитку ШІ на дотримання прав людини, Комітетом Міністрів Ради Європи 8 квітня 2020 року прийнято Рекомендацію Cm/rec (2020)1 державам-членам щодо впливу алгоритмічних систем на права людини¹⁴.

Окремим блоком проблем, відкритих для правового врегулювання, є питання авторського права у сфері ШІ. Законодавство ЄС про авторське право нині зосереджено навколо оригінального автора як людини, а не машини, керованої ШІ. Бачення авторства закріплене в Директивах Європейського Парламенту та Ради: Про правову охорону комп'ютерних програм від 23 квітня 2009 року 2009/24/ЄС¹⁵; Про правову охорону баз даних від 11 березня 1996 року 96/9/ЄС¹⁶; Про терміни охорони авторського права і деяких суміжних прав від 12 грудня 2006 року 2006/116/ЄС¹⁷. У цих актах ідеться про те, що будь-які програми є результатами інтелектуальної діяльності автора. Своєю чергою, питання, хто ж є автором, визначено в Бернській конвенції про охорону літературних та художніх творів, відповідно до якої автором є людина (впливає в цілому із контексту документу)¹⁸. Окрім того, відповідно до Резолюції 2015/2103(INL) відповідальність за завдану шкоду не може бути покладена на роботів (у тому числі на ШІ, який використовує робототехніка), а покладається

---

¹³ Котков І. AI Act: що ЄС думає про штучний інтелект. URL: <https://legalitgroup.com/ai-act-shho-yes-dumaye-pro-shtuchnij-intelekt/#:~:text=>

¹⁴ Рекомендація CM / Rec (2020) 1 Комітету Міністрів державам-членам щодо впливу алгоритмічних систем на права людини (прийнято Комітетом Міністрів 8 квітня 2020 року на 1373-му засіданні заступників міністрів). URL: <https://www.echr.com.ua/document/rekomendaciya-cm-rec-20201-vid-08-04-2020/>

¹⁵ Директива 2009/24/ЄС Європейського парламенту та Ради від 23 квітня 2009 року про правову охорону комп'ютерних програм. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/EU090055>

¹⁶ Директива 96/9/ЄС Європейського Парламенту та Ради про правовий захист баз даних від 11 березня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_241#Text

¹⁷ Directive 2006/116/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on the term of protection of copyright and certain related rights. *European union law*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32006L0116>

¹⁸ Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24 липня 1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text

виключно на людину. У пункті «ad» ідеться про те, що відповідальність за дії ШІ несе особа, так званий «агент». Ним може бути творець, власник, користувач, оператор та інші суб'єкти, що його використовують. Для встановлення юридичної відповідальності необхідно доведення провини людини, яка могла передбачити й попередити завдання такої шкоди, у зв'язку з цим закріплено запровадження обов'язкової системи страхування від настання негативних наслідків і завдання шкоди. Водночас, п. 59 Резолюції містить рекомендацію про можливість наділення роботів особливим правовим статусом «електронної особи» (особистості). Фактично, ідеться про присвоєння правового статусу розумним роботам, які можуть самостійно встановлювати взаємозв'язки із навколишнім середовищем та змінювати свої дії відповідно до ситуації. Рекомендації надавати роботам правовий статус «електронної особистості», на нашу думку, пояснюються тим, що чинне законодавство ЄС не передбачає відповідальності робота за дії чи бездіяльність, які завдають шкоди третім особам, але коли причину такої дії або бездіяльності можна простежити до конкретної людини, такої як виробник, оператор, власник або користувач, яка могла передбачити шкідливу поведінку робота та уникнути її, то цю особу може бути притягнуто до юридичної відповідальності за дії або бездіяльність робота за аналогією з відповідальністю за товар, яка покладається за заподіяну шкоду на виробника або користувача товару.

Національне законодавство в державах-членах ЄС також врегульовує питання авторства. Зокрема, відповідно до законодавства Німеччини під авторським правом розуміється особиста інтелектуальна праця фізичної особи. Подібне положення міститься й у законодавстві Італії. Верховний суд Нідерландів також висловив своє бачення авторства ШІ: об'єкт авторського права має бути результатом творчого результату людини і може розглядатися таким чином, що ніколи результат інтелектуальної діяльності штучного інтелекту не буде розглядатись як авторство й захищатись авторським правом¹⁹.

Тобто, у цілому в ЄС дотримуються позиції, згідно з якою ШІ не є і не може бути суб'єктом авторського права, а отже – не може мати таких прав.

До речі, Законом України «Про авторське право і суміжні права»²⁰, що набрав чинності з 1 січня 2023 року, вперше врегульовано питання щодо авторського права на результати роботи ШІ. За національним законодавством, суб'єктами права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, можуть бути особи, яким належать майнові права або які мають ліцензійні повноваження: автори такої комп'ютерної програми, їх спадкоємці, особи, яким автори чи їх спадкоємці передали (відчужили) майнові права на комп'ютерну програму; правомірні користувачі комп'ютерної програми (договором можуть визначатися умови належності права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані відповідними комп'ютерними програмами).

---

¹⁹ Прокопчук А.П. Авторське право на об'єкти, створені штучним інтелектом: досвід іноземного законодавства та практики. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/33310/1/32-35.pdf>

²⁰ Про авторське право і суміжні права. Закон України № 2811-IX від 01.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>

Естонія. У законодавство Естонії внесені певні зміни, які регулюють суспільні відносини у зв'язку з необхідністю взаємодії з роботами, зокрема, поправки до Закону «Про дорожній рух»²¹, прийняті Рійгікогу Естонії 14 червня 2017 року та введені в дію 14 липня 2017 року. Парламент одноголосно проголосував за загальнонаціональне регулювання використання роботів-кур'єрів (у залежності від особливостей перекладу застосовуються назви «робот-розвізник», «робот-доставник»), додавши до Закону нову категорію транспортних засобів: самокерований робот-кур'єр – це частково або повністю автоматизований або дистанційно керований транспортний засіб, який рухається на колесах або іншому шасі, що контактує із землею, який використовує датчики, камери або інше обладнання для отримання інформації про навколишнє середовище та, на основі отриманої інформації, може пересуватися частково або повністю без контролю водія (п. 68¹ статті 2); користувач самокерованого робота-кур'єра є фізичною або юридичною особою, яка є безпосереднім власником безпілотного робота-кур'єра та використовує його в русі (п. 68² статті 2); керування самокерованим роботом-кур'єром – регулювання швидкості або напрямку руху самокерованого робота-кур'єра фізичною особою безпосередньо або шляхом дистанційного керування за допомогою електронного, ручного або іншого обладнання керування. Управління самокерованим роботом-кур'єром також означає встановлення шляху руху для самокерованого робота-кур'єра та надання пов'язаних інструкцій щодо руху та зупинки протягом часу, протягом якого самокерований робот-кур'єр частково бере участь у русі або повністю без контролю контролера, але лише тією мірою, якою самокерований робот-кур'єр дотримується таких інструкцій (п. 68³ статті 2).

Самокерований робот-кур'єр знаходиться у прямому контакті із землею колесами або гусеничними ходами з максимальною швидкістю руху 6 км/год (п. 12¹ статті 15) і є частково або повністю автономним або дистанційно керованим транспортним засобом.

У статтях 151¹–151⁵ (Розділ 7¹), який присвячений правилам дорожнього руху самокерованих роботів-кур'єрів, врегульовано таке: вимоги до самокерованих роботів-кур'єрів; загальні обов'язки користувача та водія самокерованого робота-кур'єра; розташування самокерованого робота-кур'єра на дорозі; перехід проїжджої частини; зобов'язання самостійного робота-кур'єра поступитися дорогою. Зокрема, власником або особою, яка управляє самохідним роботом-кур'єром, може бути фізична особа віком не молодше 18 років, яка є громадянином Естонії, має вид на проживання або право проживання в Естонії, або юридична особа, зареєстрована в Естонії. Самокерованому роботу-кур'єру забороняється перевозити людей і тварин. Пристрої, пристосування та обладнання, які беруть участь у роботі самокерованого робота-кур'єра, зобов'язані забезпечити безпечне управління і рух робота на дорозі таким чином,

---

²¹ Traffic Act. Passed 17.06.2010. RT I 2010, 44, 261. Entry into force 01.07.2011. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/521122017002/consolide>

Entry into force 01.07.2011 Measuring the Information Society Report, 2017, vol 1. 94 p. Retrieved from. URL: https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/misr2017/MISR2017_Volume1.pdf

Katrin Sarap. The Estonian start-up Starship Technologies delivery bots were given a green light to hit the streets. URL: <https://www.njordlaw.com/estonian-start-starship-technologies-delivery-bots-were-given-green-light-hit-streets>

щоб він не заважав руху, не створював небезпеки й не завдавав шкоди людям, майну та навколишньому середовищу. Розміри самокерованого робота-кур'єра з вантажем і без вантажу не повинні наражати на небезпеку інших учасників дорожнього руху та перешкоджати їх руху. Автомобільний робот-кур'єр повинен бути обладнаний відбивачами і світловими сигналами, які гарантують його безпечне використання та видимість для інших учасників дорожнього руху в темний час доби або в умовах поганої видимості. Автомобільний робот-кур'єр повинен мати на собі чітко позначену інформацію, що включає ідентифікаційний номер, ім'я власника, номер його телефону.

Власник самокерованого робота-кур'єра, а також особа, яка ним керує, зобов'язані, серед іншого: бути обізнаними в законодавстві, що регулює використання роботів-кур'єрів; перед використанням самокерованого робота-кур'єра перевірити його справність, технічну відповідність вимогам законодавства, переконатися, що за технічним станом робот готовий до безпечного використання; на вимогу поліції або іншого правоохоронного органу надати в зазначений термін дані про самокерованого робота-кур'єра, зазначені в пункті (7) цієї статті. Власник самокерованого робота-кур'єра повинен протягом шести місяців з дати його використання зберігати і представити наступну інформацію про нього дорожній інспекції або суду за запитом цих органів і до встановленого ними строку: дані про маршрут руху самокерованого робота-кур'єра, дату його використання, час початку і закінчення руху (з точністю до секунди), його місцезнаходження та швидкість; у хронологічному порядку представлені дані про команди, передані самокерованому роботу-кур'єру особою, яка керує рухом, про рух робота без участі такого керуючого, а також дані для встановлення особи, яка керувала роботом; дані про збої в роботі самокерованого робота-кур'єра, зафіксовані датчиками, які змусили того, хто керує ним, втрутитися у процес руху самокерованого робота-кур'єра; інформацію про власника самокерованого робота-кур'єра та його страхування.

Отже, відповідно до законодавчих приписів самокерований робот-кур'єр є не суб'єктом, а лише об'єктом права, тому повну відповідальність за його дії несе власник, або особа що ним керує. Водночас, у цьому акті є певні показові елементи, які просувають і поборники ідеї надання правосуб'єктності самокерованим роботам-кур'єрам у майбутньому. Так, зокрема, він повинен мати ідентифікатори, для того, щоб можна було його виокремити серед інших; самохідному роботу-кур'єру забороняється перевозити тварин і людей. Згаданим Законом встановлюються певні правила знаходження на проїжджій частині саме для самохідного робота-кур'єра та його обов'язок поступатися дорогою іншим учасникам дорожнього руху.

Південна Корея. Держава є одним із світових лідерів у галузі ШІ. Саме у Південній Кореї вперше у світовій практиці відбулася спроба унормування відносин між людиною та ШІ. Зокрема, прийнято низку нормативно-правових актів, у положеннях яких констатовано необхідність детального регулювання діяльності творців програм для функціонування роботів, а також осіб, які беруть участь у їх розробці та виробництві, використанні та знищенні тощо («Корейське право розвитку штучного інтелекту роботів» (2005), «Етичний статус роботів»

(2007), «Правове регулювання автономних систем у Південній Кореї» (2012)²². Приписами спеціального Закону «Про сприяння розвитку та розповсюдженню інтелектуальних роботів» (2008) визначено пріоритетність політики сталого розвитку промисловості інтелектуальних роботів²³.

Урядом Кореї розроблено та прийнято низку програмних документів, які визначають організаційно-правові засади щодо забезпечення та реалізації державної політики у сфері досліджень ШІ. Так, у жовтні 2015 року утворено Дорадчий комітет з питань інтелектуального інформаційного суспільства, завданням якого стало напрацювання Плану стратегії розвитку інтелектуального інформаційного суспільства, який був затверджений у січні 2016 року. Відповідно до положень документу Урядом планувалося інвестування 863 мільйонів доларів США для дослідження ШІ протягом наступних п'яти років. Цього ж року прийнято Середньо-довгостроковий план інтелектуального інформаційного суспільства для четвертої промислової революції²⁴.

17 грудні 2019 року Урядом Кореї презентовано Національну стратегію розвитку штучного інтелекту²⁵, в якій зазначається, що Корея прагне досягти цифрових технологій конкурентоспроможності, створити величезний економічний ефект від ШІ та покращити якість життя людей до 2030 року. Національна стратегія складається зі 100 загальнодержавних завдань у рамках дев'яти стратегій у трьох сферах ШІ: екосистема; використання ШІ; орієнтований на людей ШІ.

У Південній Кореї останніми роками спостерігається тенденція до обмеження втручання держави в розвиток ШІ. Державні інституції здебільшого зосереджують свою увагу на підготовці етичних рекомендацій і правил щодо ШІ, а не на встановленні відповідних правових регламентів. Прикладом може слугувати презентований Урядом стандарт етики «ШІ для людства» (2020), у положеннях якого стверджується, що людська гідність, суспільна користь і законне призначення технології є трьома фундаментальними принципами, яких необхідно дотримуватися протягом усього терміну служби ШІ. Етичні стандарти не мають юридичних зобов'язань, однак вони застосовуються до всіх секторів ШІ (державних, приватних).

Окремими нормативно-правовими актами регулюються питання застосування ШІ у практичній площині. Зокрема, відповідно до Закону «Про ринок капіталу та фінансові інвестиції»²⁶ надається можливість запроваджувати роботів-консультантів у фінансовому секторі економіки. У цьому контексті варта уваги й Постанова щодо безпечного водіння та тестового водіння

---

²² Теличко О.А., Рекун В.А., Чабаненко Ю.С. Проблеми визначення та нормативного закріплення поняття «штучний інтелект» у законодавстві зарубіжних країн та України. URL: http://lsej.org.ua/2_2021/77.pdf

²³ AI, Machine Learning Big Data Laws and Regulations 2022/ Korea. URL: <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/ai-machine-learning-and-big-data-laws-and-regulations/korea#chaptercontent1>

²⁴ Mid-to Long-Term Master Plan in Preparation for the Intelligent Information Society Managing the Fourth Industrial Revolution. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://k-erc.eu/wp-content/uploads/2017/12/Master-Plan-for-the-intelligent-information-society.pdf>

²⁵ Korea, National Strategy for AI (2019). URL: <https://oecd.ai/en/wonk/documents/korea-national-strategy-for-ai-2019>

²⁶ Financial Investment Services and Capital Markets Act. 2017/ Korea. URL: https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=43324&lang=ENG

транспортних засобів зі ШІ, відповідно до якої передбачено обов'язкові вимоги, такі як функції, пристрої та позначення для транспортних засобів зі ШІ²⁷.

Пропонуємо зупинитись на окремих аспектах правового регулювання використання технологій ШІ у законодавстві Південної Кореї, зокрема акцентуємо увагу на захисті права власності на створення ШІ. Закон «Про авторське право»²⁸ захищає твори, які виражають людські думки та емоції (стаття 2). ШІ не наділений згаданими якостями, тож захист права власності щодо нього лишається поза межами регулювання згаданого правового акта. Серед південнокорейських науковців та законодавців поширеною є думка, згідно з якою пропонується охороняти створення ШІ як роботу, зроблену за наймом, тобто роботу, виконану працівником під час виконання ним своїх обов'язків. Отже, саме роботодавець має визнаватись автором твору, якщо цей твір оприлюднено від його іменні та якщо інше не встановлено договором або трудовим розпорядком.²⁹

З метою подолання ризиків, пов'язаних із порушенням конфіденційності в епоху інтелектуальних інформаційних технологій, корейськими законодавцями прийнято низку законів щодо захисту персональної інформації під час розробки продуктів та послуг ШІ. 27 лютого 2023 року Національна асамблея прийняла поправки до Закону «Про захист персональних даних»³⁰, які націлені на спрощення використання особистої інформації. Одночасно посилено захист прав суб'єктів даних і забезпечено сумісність та взаємодію із глобальним регуляторним режимом у сфері цифрової економіки. Зокрема, оновлено унормування щодо засобів обробки візуальної інформації, а саме запроваджено нові положення щодо регулювання «мобільних» пристроїв обробки візуальної інформації (наприклад, дрони, автономні транспортні засоби), одночасно переглянуті існуючі положення щодо регулювання стаціонарних пристроїв обробки візуальної інформації. Окрім того, запроваджено низку прав суб'єктів даних щодо автоматизованого прийняття рішень (стаття 37²), серед яких право: вимагати пояснення від контролера даних у випадках, коли вони були піддані автоматизованому прийняттю рішень; не підлягати автоматизованому прийняттю рішень у певних випадках, коли автоматизоване прийняття рішень може суттєво вплинути / вплинуло на їхні права чи обов'язки, за винятком випадків, коли таке прийняття рішень приймається на основі згоди суб'єктів даних, правового положення або необхідності виконання контракту між суб'єктами даних і контролером даних³¹.

---

²⁷ Autonomous Vehicle, Legislation and Policies of South Korea from 2019 to 2021. URL: <https://medium.com/@overthevehicle/autonomous-vehicle-legislation-and-policies-of-south-korea-from-2019-to-2021-8a6c82a32fe8>

²⁸ Copyright Act. Law No. 12137. Amended on December 30, 2013. URL: <https://wipo.lex-res.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/kr/kr219en.html>

²⁹ AI, Machine Learning Big Data Laws and Regulations 2022/ Korea. URL: <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/ai-machine-learning-and-big-data-laws-and-regulations/korea#chaptercontent1>

³⁰ Personal Information Protection Act. URL: https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=53044&lang=ENG

³¹ Основна поправка до Закону про захист персональної інформації, ухвалена національною асамблеєю. URL: <https://www.legal500.com/developments/thought-leadership/major-amendment-to-the-personal-information-protection-act-passed-by-national-assembly-ii/>

Наразі в Південній Кореї залишається недостатньо врегульованим питання відповідальності ШІ. Однак, окремі законодавчі ініціативи, що перебувають на розгляді в комітетах Національної асамблеї, містять пропозиції щодо встановлення цивільної відповідальності ШІ. Одним із проектів пропонується на особу, яка займається бізнесом із використанням ШІ, покласти відповідальність за збитки, завдані клієнту під час використання послуг ШІ. Законопроект не передбачає відповідальності розробника або постачальника ШІ, а підприємець може бути звільненим від відповідальності у випадках: коли доведено, що пошкодження не спричинені ШІ; відсутності навмисної недбалості з боку постачальника послуг; невиявлення дефекту ШІ за допомогою технологій на момент надання ШІ для використання тощо. Положення цього проекту спрямовані виключно на ШІ високого ризику, який має суттєвий вплив на життя людей, безпеку та основні права людини³².

14 лютого 2023 року підкомітет з перегляду законодавства Комісії з питань науки і технологій, інформаційного мовлення та зв'язку Національної асамблеї Республіки Корея проголосував за прийняття Закону «Про сприяння індустрії штучного інтелекту та заснування довіри» (далі – «Закон про штучний інтелект»). Цей акт безпосередньо регулює індустрію та послуги ШІ. Законопроект про введення в дію закону «Про штучний інтелект» об'єднує сім окремих проектів, пов'язаних зі ШІ. У положеннях законопроекту визначено принцип «пріоритетного дозволу, пострегулювання» як головний принцип розвитку технології ШІ. Запропоновано класифікувати ШІ, який використовується у сферах, безпосередньо пов'язаних із життям і безпекою людей, як «штучний інтелект у зонах високого ризику» та регулювати заходи для забезпечення надійності його використання. Передбачено створення правової основи для «Етичних принципів штучного інтелекту». Врегульовано питання підтримки інноваційних компаній галузі ШІ. Визначено необхідність створення Комітету зі штучного інтелекту при прем'єр-міністрові. Законопроект включає не лише інституційні механізми, такі як підтримка, сприяння та розвиток індустрії та технологій ШІ, а також регламентує проведення перевірок та сертифікації для забезпечення надійності ШІ з метою захисту користувачів послуг ШІ³³.

США. Національна Стратегія зі штучного інтелекту США має багаторівневу архітектуру, складається з багатьох прогностичних, програмних документів³⁴.

Законодавче регулювання використання технологій ШІ на федеральному рівні включає низку системних федеральних законів.

---

³² AI, Machine Learning Big Data Laws and Regulations 2022/ Korea. URL: <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/ai-machine-learning-and-big-data-laws-and-regulations/korea#chaptercontent1>

³³ South Korea: legislation on artificial intelligence to make significant progress. URL: https://www.kimchang.com/en/insights/detail.kc?sch_section=4&idx=26935

³⁴ Краковецький О. Огляд національних стратегій розвитку штучного інтелекту. URL: <https://sashaev.medium.com-bf1d869991d7>

Документи Національної Стратегії ШІ США. URL: https://www.ai.gov/strategy-documents/#US_NATIONAL_AI_STRATEGY_DOCUMENTS

Так, Білль S.389³⁵, який можна цитувати як Закон «Про розвиток штучного інтелекту» від 6 квітня 2020 року, вносить суттєві зміни до Закону «Про Національний інститут стандартів і технологій». Зокрема, у статті 22А визначаються завдання для Національного інституту стандартів і технологій (далі – NIST) у формуванні стандартів ШІ. При цьому, метою NIST є забезпечення того, що: стандарти сприяють ШІ, який є надійним, стійким і заслуговує довіри; стандарти, пов'язані зі ШІ, відображають стан технологій, відповідають цілям і розроблені в рамках прозорих і заснованих на консенсусі процесів, відкритих для всіх зацікавлених сторін. Відповідно до статті 22В засновується Національна Програма розвитку досліджень у сфері штучного інтелекту, діяльність якої включає: підтримку досліджень, необхідних для реалізації цілей надійного, стійкого та безпечного ШІ, орієнтованого на людину; вивчення впливу розробки та розгортання ШІ на соціальні, етичні аспекти, безпеку та конфіденційність; сприяння розробці додатків ШІ, які покращать суспільне благо; створення та розвиток процесів із метою просування досліджень ШІ та його використання; сприяння обміну персоналом між галузевими, академічними та державними установами; створення та експлуатацію принаймні одного випробувального стенду для підтримки зовнішніх організацій, які перевіряють ступінь достовірності програм ШІ та навчальних даних, які заслуговують на довіру. Варто зазначити, що відповідно до зазначеного Закону заплановано виділення на виконання цього розділу 250 млн доларів США на кожний фінансовий рік з 2021 по 2025 роки.

Так, відповідно до цього ж Закону (розділ 4) передбачено заснування щонайменше 6 науково-дослідних інститутів для обслуговування потреб Сполучених Штатів Америки, промисловості, академічної спільноти та інших організацій у сфері ШІ, а відповідно до розділів 5, 6 встановлено гранти для програм стажування Національного наукового Фонду та засновано пілотну програму для оцінки ефективності й доцільності надання грантів на проведення досліджень із високо пріоритетних тем у сфері ШІ строком на 5 років. Керує цими процесами Директор Національного наукового Фонду.

1 січня 2021 року прийнято федеральний Закон «Про Національну ініціативу штучного інтелекту 2020» (далі – Закон НАІА)³⁶.

Відповідно до Закону НАІА термін «штучний інтелект» означає машинну систему, яка може, для заданого набору визначених людиною цілей, робити прогнози, надавати рекомендації або рішення, що впливають на реальне чи віртуальне середовище. Системи ШІ використовують вхідні дані від машини та людини для: сприйняття реального та віртуального середовища; абстрагування такого сприйняття в моделі за допомогою аналізу в автоматизований спосіб; використання модельного висновку для формулювання варіантів інформації або дії (стаття 5002). Терміном «штучний інтелект», як правило, позначають: машинне навчання; комп'ютерний зір; обробку та розуміння природної мови;

---

³⁵ S.3891 Advancing Artificial Intelligence Research Act of 2020. Introduced in Senate (06/04/2020). URL: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/3891/text>

³⁶ National Artificial Intelligence Initiative Act of 2020. URL: <https://www.ai.gov/wp-content/uploads/2023/04/National-Artificial-Intelligence-Initiative-Act-of-2020.pdf>

інтелектуальні системи підтримки прийняття рішень; автономні системи. Фактично мова йде про нове застосування ШІ у різних областях.

Відповідно статті 5101 Закону НАПА основними цілями Національної ініціативи штучного інтелекту є: забезпечення подальшого лідерства США у дослідженні, розробці та використанні надійних систем ШІ у державному та приватному секторах; підготовка робочої сили для інтеграції систем ШІ в усі сектори економіки та суспільства; координація поточних досліджень, розробок і демонстраційних заходів щодо ШІ серед цивільних агенцій, Міністерства оборони та розвідки. Для досягнення зазначених цілей діяльність щодо ШІ включає: підтримку досліджень і розробок шляхом фінансування; укладання угод про співпрацю, організацію випробувальних стендів та надання доступу до даних і обчислювальних ресурсів; підготовку та запровадження освітніх програм, вищих і неформальних програм для підготовки робочої сили до створення, використання та взаємодії зі системами ШІ; проведення міждисциплінарних досліджень; організацію перепідготовки освітніх кадрів (викладачів) для навчання студентів і дослідників; організацію міжвідомчого планування та координацію федеральних досліджень, розробок тощо; запровадження єдиних стандартів у сфері ШІ; міжнародну співпрацю зі стратегічними партнерами щодо досліджень і розробок ШІ, оцінку та ресурсне забезпечення для надійних систем ШІ; залучення до співпраці різноманітних зацікавлених сторін, у тому числі громадськості; залучення федеральних інвестицій для досягнення цілей Національної ініціативи штучного інтелекту.

Закон НАПА є базовим для координації здійснюваних досліджень, розробок, проведення демонстраційних та освітніх заходів щодо ШІ для всіх міністерств і агенцій США, академічної спільноти, промисловості, некомерційних організацій та організацій громадянського суспільства. Робота у рамках Національної ініціативи штучного інтелекту організована за шістьма стратегічними напрямками: інновації; розвиток надійного ШІ; освіта та навчання; інфраструктура; грантові програми ШІ; міжнародна співпраця. Для реалізації Національної ініціативи штучного інтелекту передбачено створення таких органів: Національний офіс ініціативи штучного інтелекту (далі – НАПО) при Управлінні науково-технічної політики Білого дому (OSTP); Центр штучного інтелекту національного управління океанічними та атмосферними дослідженнями; Міжвідомчий комітет для координації федеральних програм і заходів на підтримку Ініціативи для забезпечення міжвідомчої координації федеральних досліджень, розробок і демонстраційних заходів у сфері штучного інтелекту, а також освітніх і професійних заходів і програм федеральних департаментів і агенцій, які здійснюються відповідно до Ініціативи; Національний консультативний комітет з питань штучного інтелекту (далі – NAIAC).

NAIAC складається з лідерів-експертів, які є представниками: міждисциплінарних релевантних для ШІ дисциплін із академічних кіл; промисловості; некомерційних організацій; громадянського суспільства; федеральних лабораторій. NAIAC має надавати незалежну оцінку та рекомендації Президенту США та НАПО щодо питань, пов'язаних із дослідженнями та розробками ШІ, етикою, стандартами, освітою, передачею

технологій, комерційним застосуванням, безпекою та економічною конкурентоспроможністю (стаття 5104 Закону НАПА). Окрім того, Національному науковому фонду доручено укласти договір із Національною науковою радою Національних академій наук, техніки та медицини щодо проведення досліджень поточного та майбутнього впливу ШІ на робочу силу Сполучених Штатів у різних секторах. Дослідженню підлягає: вплив на робочу силу в різних секторах, спричинений збільшенням впровадження ШІ, автоматизації та інших пов'язаних тенденцій; вивчення потреб у робочій силі та можливостей працевлаштування, зумовлених збільшенням впровадження ШІ у різних секторах; інші питання, що можуть виникати у зв'язку зі ШІ (стаття 5105 Закону НАПА).

Відповідними положеннями Закону НАПА передбачено створення Національної цільової групи дослідницьких ресурсів штучного інтелекту («Цільова група») – це багатостороння група, якій доручається дослідити можливість створення Національного дослідницького ресурсу штучного інтелекту (NAIRR) і запропонувати дорожню карту, в якій би детально описувалося, яким чином підтримувати NAIRR.

З метою виконання завдань та цілей Закону НАПА розширено коло повноважень окремих державних інституцій щодо фінансового забезпечення досліджень ресурсів ШІ. Зокрема, передбачено, що за умови наявності коштів, виділених для цієї мети, Директор Національного наукового фонду встановлює програму надання фінансової допомоги для планування, створення та підтримки мережі дослідницьких інститутів (стаття 5201).

Своєю чергою, федеральний Закон «Про авторизацію національної оборони» (далі – Закон NDAA)³⁷ на 2021 рік містить важливі положення щодо розробки, розгортання та фінансування технологій ШІ і машинного навчання, багато з яких базуються на попередніх розглянутих нами законах. Серед іншого, для реалізації Закону NDAA передбачено розширення завдань Національної ініціативи штучного інтелекту та повноважень Національного інституту стандартів і технологій, зокрема, щодо: удосконалення форм співпраці, стандартів, надання рекомендацій та запровадження методів для ШІ; підтримки розробки основ зниження ризиків для розгортання систем ШІ; встановлення технічних стандартів і надання рекомендацій, які сприятимуть створенню надійних систем ШІ; запровадження технічних стандартів і надання інструкцій для тестування упередженості в навчальних даних і програмах ШІ.

Відповідно до Закону NDAA директору NIST надано право підтримувати дослідження й розробку найкращих практик, запровадження добровільних стандартів (рекомендаційних стандартів) для надійних систем ШІ.

Окрім того, NIST доручено: розробити добровільну структуру управління ризиками (носить рекомендаційний характер) для надійного ШІ у співпраці з державними та приватними організаціями; взяти участь у розробці стандартів і специфікацій ШІ; розробити у співпраці із громадськістю та приватними

---

³⁷ Один із федеральних законів, які визначають річний бюджет і видатки Міністерства оборони США. Конгрес США контролює оборонний бюджет головним чином через два щорічні законопроекти: Закон «Про авторизацію національної оборони» та Білл «Про асигнування на оборону». H.R.6395 - William M. (Mac) Thornberry National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2021. Public Law No: 116-283 (01/01/2021). URL: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/house-bill/6395>

організаціями інструкції для допомоги в добровільному обміні даними між низкою організацій; розробити у співпраці з організаціями державного та приватного секторів найкращі практики для наборів даних, які використовуються для навчання ШІ, у тому числі щодо документації.

Закон NDAA містить положення, пов'язані зі ШІ, які стосуються Міністерства оборони. Зокрема, щодо Об'єднаного центру штучного інтелекту (JAIC) передбачено: створення Ради радників для JAIC, що складається із зовнішніх експертів Міністерства оборони, які призначаються до складу Ради міністром оборони; зміну організаційної структури Міністерства оборони таким чином, щоб директор JAIC підпорядковувався заступнику міністра оборони; здійснення оцінки та звітування про те, чи технологія ШІ, придбана Міністерством оборони, розроблена відповідно до етичних норм.

Окрім того, відповідно до Закону NDAA передбачено виділення до 2025 фінансового року 1,2 млрд доларів США на програму досліджень ШІ Міністерства енергетики. При цьому визначається сім ключових напрямів щодо отримання грантів, зокрема на дослідження й розробку надійних систем ШІ. Міністру енергетики доручено вжити певних заходів, зокрема інвестувати в інфраструктуру, обладнання та програмне забезпечення та налагоджувати плідну співпрацю із зацікавленими сторонами.

Закон NDAA також містить кілька інших положень, що стосуються ШІ. Наприклад, відповідно до зазначеного акта передбачено виділення 4,8 млрд доларів Національному науковому фонду. Зазначений фонд, серед іншого, у координації з OSTP має сформувати робочу групу для дослідження створення Національного дослідницького ресурсу ШІ³⁸.

Висновки.

1. Майбутнє людства нерозривно пов'язане з розвитком індустрії ШІ. Технології, які, з одного боку, відкривають нові горизонти в епоху цифровізації та активно використовуються в цивільній та військовій сферах, з іншого – містять потенційні ризики й загрози традиційному укладу життєдіяльності людей. Кожна держава, усвідомлюючи як переваги ШІ, так і його недоліки (виклики, що виникають у зв'язку з використанням ШІ), здійснює власні кроки із законодавчого врегулювання сфери використання ШІ та мінімізації небажаних впливів на людину. При цьому, ключовими залишаються питання здійснення державного контролю за створенням та використанням ШІ та захисту основних прав людини. Очевидно, що зазначене регулювання не може носити суто технічний характер (встановлення вимог, технічних стандартів; прийняття регламентів; здійснення оцінки відповідності технічним стандартам; здійснення контролю відповідності вимогам технічних регламентів, етичних стандартів). Врегулювання сфери використання ШІ та мінімізації небажаних впливів на людину потребує формування комплексного законодавчого забезпечення з урахуванням впливу інноваційних технологій на всі сфери суспільних відносин.

2. Реформи у сфері штучного інтелекту є комплексним питанням, яке охоплює практично всі галузі законодавства. Зокрема, законодавство у сфері

---

³⁸ Оновлення штучного інтелекту: Положення Закону про авторизацію національної оборони вказують на важливість штучного інтелекту для американської конкурентоспроможності. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=f16c5447-7885-47f3-a760-6d3780beb749>

захисту персональних даних (можливості надання диференційованої згоди на обробку персональних даних, а також удосконалення механізму інформованої згоди на обробку персональних даних); цивільне законодавство (визначення правосуб'єктності, порядок укладання договорів, встановлення цивільно-правової відповідальності); кримінальне законодавство (встановлення кримінальної відповідальності за дії штучного інтелекту); страхове законодавство; законодавство у сфері інтелектуальної власності; медичне право (використання ШІ в медичній сфері, аспекти діяльності лікаря, який використовує ШІ) тощо.

3. Законодавство ЄС з питань регулювання технологій ШІ перебуває на завершальній стадії формування, результатом цього має стати ухвалення спеціального законодавчого акта про штучний інтелект. Водночас, підготовка до його прийняття та вироблення уніфікованих підходів до унормування питань використання ШІ мають комплексний характер і ґрунтуються на підтримці суспільства та парламенту. Зокрема, незважаючи на рекомендаційний характер, саме Резолюція Європейського Парламенту 2015/2103 (INL) стала правовим підґрунтям для запровадження стандартів і розробки конкретних правових інструментів для використання ШІ на території ЄС. У цій Резолюції визначені засади, які складають ідейну основу Акта про штучний інтелект, зокрема: неухильне дотримання законодавства про захист персональних даних та шляхи подолання проблеми залежності людини від технічних приладів, у тому числі проблеми роботизації людського організму; створення спеціального державного агентства з контролю за робототехнікою та спеціальної спільної європейської системи реєстрації цих систем (ШІ); присвоєння індивідуальних реєстраційних номерів, які дають змогу впевнено ідентифікувати ШІ і його власника / власників та визначити умови відшкодування завданих збитків; запровадження юридичної відповідальності за шкоду, завдану робототехнікою і штучним інтелектом; дотримання права інтелектуальної власності тощо.

4. Україна перебуває на початковій сходинці здійснення правової регламентації використання технологій ШІ. Враховуючи досвід ЄС, доцільним, на нашу думку, було б дотримання певних алгоритмів при вирішенні цього питання: публічне обговорення проблем запровадження функціонування систем, які використовують ШІ; визначення сфер, в яких використання ШІ стало б найбільш затребуваним; розробка, окрім концепції, низки рекомендацій, внутрішньодержавних стандартів використання ШІ, етичного кодексу штучного інтелекту в Україні. На нашу думку, доцільним є прийняття Загальнодержавної Стратегії розвитку технологій штучного інтелекту в Україні (наприклад, на 10 років), а також закону про штучний інтелект, який запроваджуватиме: дієві правові інструменти державного регулювання використання об'єктів, створених ШІ; класифікацію за рівнем небезпеки; заборону практик використання ШІ із високим ризиком; контроль та юридичну відповідальність за шкоду, що може бути заподіяна ним, тощо.

5. Як свідчить міжнародна практика, підхід до законодавчої регламентації ШІ є етико-спрямованим. Зокрема, робиться акцент на забезпеченні громадян від потенційних загроз і негативних наслідків, що може спричинити ШІ, насамперед, на індивідуальному рівні, у питаннях захисту прав і свобод людини.

Приклади наведеного зарубіжного досвіду щодо розвитку ШІ (ЄС, Південної Кореї, США) ілюструють, що законодавчі зусилля спрямовані на унормування етичних, соціальних і правових стандартів використання об'єктів, створених ШІ. Також значну увагу приділено надійності, стійкості, безпечності ШІ, використання його із дотриманням гарантій конфіденційності та безпеки.

Варто підкреслити, що напрями розвитку та фінансування проектів у сфері ШІ обираються урядами в залежності від цілей та мети, поставлених державою. Наприклад, останні законодавчі кроки та ініціативи США свідчать про пріоритетність використання ШІ у питаннях забезпечення безпеки та національної оборони. Досвід законодавчого унормування питань робототехніки в Естонії демонструє можливість врегулювання питань використання тільки певного виду ШІ.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

* Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.

При підготовці матеріалів використано інформацію із бази ECPRD. Відповідні матеріали не призначені для користування у власних наукових дослідженнях.